

THEATER • MARGARETHA COORNSTRA
BEELD CHRIS KOOLMEES

Van Anne Frank tot Marilyn Monroe: vijf iconen, vijf maskers

Ekatarina Levental, Schoppenvrouw

'Schoppenvrouw' is een kleinschalige muziektheaterproductie van LEKS Compagnie. Zangeres Ekaterina Levental speelt hierin vijf vrouwen, die elk afzonderlijk 'twee zielen in hun borst' hadden.

Het verhaal achter *Schoppenvrouw* herinnert me aan wat een psychiater mij jaren geleden vertelde. Het betrof een patiënte wier vader een agressieve man was die stelselmatig zijn kinderen mishandelde. Toen de Tweede Wereldoorlog uitbrak, ging vader bij het gewapend verzet. Weldra werd hij doodgeschoten. De gestorven verzetsheld werd als een martelaar vereerd. Nooit hadden zijn kinderen met iemand kunnen delen hoe ze vroeger waren mishandeld.

Mezzosopraan en theatermaker Ekaterina Levental, Oezbeekse van geboorte, liet zich voor *Schoppenvrouw* inspireren door haar grootmoeder. Dora Gorohovskaya was prominent aanwezig tijdens Leventals jeugd in Tasjkent: 'Een Joodse vrouw, de jongste van een groot gezin. Oma was een belangrijke figuur tijdens de Tweede Wereldoorlog. Zij zorgde dat onze familie in veiligheid was. Ze was intelligent, bijdehand; ze nam verantwoordelijkheden die de rest van de familie niet nam. Dus ze gold echt als de mater familias.'

De kleine Ekaterina groeide op onder haar supervisie. 'Ik deelde mijn slaapkamer met oma. En ja, voor de buitenwereld was zij een oorlogsheldin. Maar binnenshuis was ze een onmogelijke vrouw, een tiran. Ze kon ook heel gewelddadig worden. Altijd was er die beklemming, die heeft mij gevormd als kind.

Dit werd mijn uitgangspunt voor *Schoppenvrouw*: de mooie buitenkant versus de moeilijke kant die verborgen moest blijven.' Naast grootmoeder Dora zochten Ekaterina en

Welke eigenschappen mag je niet tonen, omdat je gevangen zit in het beeld dat mensen van je hebben?

regisseur/vormgever Chris Koolmees nog vier bekende vrouwen van Dora's generatie: Anne Frank, Marilyn Monroe, Maria Callas en Ulrike Meinhof. Levental: 'Schoppenvrouw is een coproductie van Chris en mij. Qua dramaturgie is hij in feite belangrijker dan ik. Samen kozen we vrouwen die met een vergelijkbare problematiek worstelden: wat laat je zien van jezelf? Welke eigenschappen mag je niet tonen, omdat je gevangen zit in het beeld dat mensen van je hebben? Bewust zochten we iconen uit die we allemaal wel op ons netvlies hebben. Ik por-

retteer hen vanuit mijn associaties met oma, en vanuit mijn perceptie als kind. Een kind weet niet beter of dit is de werkelijkheid waarmee je moet leven. Vandaar de titel *Schoppenvrouw*: je trekt een kaart en daar moet je het maar mee doen.'

Heldendom

De eerste icoon is Anne Frank, het meisje dat in de onderduik amper enige privacy had, maar toch de moed vond om haar ontluikende seksualiteit te onderkennen. Levental: 'Zoals in bijna alle Sovjetsteden was er in Tasjkent een Heldenpark met standbeelden van kinderen. Die dienden als voorbeeld voor de jeugd. Anne Frank was een van hen. Voor mij werd zij een heldin door het tonen van haar intimiteit. Ze schreef nota bene over haar borsten! Voor mij was dat toen zóiets pijnlijks, borsten krijgen. Ik wou niet opgroeien, ik wou nog geen vrouw worden. Dus dat Anne dit besprak, zag ik als een enorme heldendaad.'

Omdat grootmoeder Dora als caissière in een bioscoop werkte, lag de keuze voor filmster Marilyn Monroe voor de hand. 'Marilyn was een prachtige vrouw die een seksymbool werd. Iets wat ze in haar hart helemaal niet wilde zijn; ze wilde een serieuze actrice worden. Ik herinner me haar verschijning op dat perron in *Some Like It Hot*, die scène als ieder-

Ekatarina Levental, Schoppenvrouw

Ekatarina Levental, Schoppenvrouw

een naar haar benen kijkt. Ik zag dat onvergetelijke beeld als kind en dacht: dat een vrouw zó mooi kan zijn, zo aantrekkelijk ...'

De andere diva, Maria Callas, vertegenwoordigt in *Schoppenvrouw* de schone kunsten. 'Ze was bijna een priesteres, die zichzelf opofferde voor de kunst,' peinst Levental, 'maar eigenlijk was zij iemand die gewoon graag kinderen had gewild en behoefte aan liefde had.'

Ulrike Meinhof was het begaafde weeskind uit Oldenburg, dat eerst een progressieve intellectueel en later een terroriste werd. 'Een hoogopgeleide journaliste met een grote carrière, een denker,' schetst Levental. 'Ze zei dingen als: "Jullie maatschappij dwingt ons tot consumptisme" en "Het is de angst die jullie ruw en wreed maakt." Ulrike wilde zich inzetten voor sociale gerechtigheid, maar dat liep fout af. Ze raakte zo gefascineerd door het gedachtegoed van die actiegroep, dat ze radicaliseerde.'

Meinhofs keuze voor de *Rote Armee Fraktion* valt nooit goed te praten, benadrukt Levental. 'Ze heeft dat ook met haar dood bekocht. Ulrike Meinhof was iemand die de gewelddadige kant van zichzelf liet zien, wat natuurlijk niet werd geaccepteerd. Haar koos ik omdat ook mijn oma zich zeer gewelddadig toonde in het dagelijks leven. In de voorstelling noem ik daarvan voorbeelden. Telkens trek ik parallellen tussen die oma uit mijn jeugd en de posities van deze

vier vrouwen – die weliswaar vochten voor hun waarheid, maar telkens klem kwamen te zitten in de realiteit, op het snijvlak van wel willen maar niet kunnen. Ik wórd ook die vijf vrouwen, het is een live transformatie waarbij het publiek mij helpt om met pruiken, een paar kledingstukken en handschoenen in die vrouwen te veranderen.'

Levental is diep geraakt door het verhaal over de mishandelende vader die een onaantastbare oorlogsheld werd: 'Dit patroon, in een compleet ander gezin, is dus niet alleen mijn verhaal. Het is een maatschappelijk verhaal. Dit is ook een thema in *Schoppenvrouw*: helden moet je niet willen idealiseren. Heldendom is niet heiligmakend. Een kwetsbare opstelling is wat we zouden moeten nastreven, wanneer we onszelf willen overstijgen en willen groeien. Ik ben nu een derdegeneratie-slachtoffer. De oorlog blijft ons achtervolgen en bezighouden.'

Daarom is het ongelooflijk belangrijk dat wij naar zulke geheimen durven te kijken! Anders geven we de pijn weer door aan de volgende generatie. Daarom zou ik hier 'halt' willen roepen en me inzetten voor deze waarheid: dat we nog steeds die pijn meedragen in zulke geheimen, in dit onverwerkte leed. Want wat niet benoemd mag worden, zal vroeg of laat toch een andere uitweg zoeken.' ■

SCHOPPENVROUW, 22 (AMSTERDAM) & 23 NOVEMBER (PURMEREND), MEER INFO: LEKS.NU/AGENDA